

TERITORIJALNO MORE

Lazar, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:473576>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-14**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI STUDIJ

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Tea Lazar

TERITORIJALNO MORE

Završni rad

Šibenik, 2023.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI STUDIJ

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

TERITORIJALNO MORE

Završni rad

Kolegij: Međunarodno pravo

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof. struč. stud.

Studentica: Tea Lazar

Matični broj studenta: 0018161630/167871951

Šibenik, kolovoz 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, _____, studentica Veleučilišta u Šibeniku, JMBG _____
izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je
moj završni rad na preddiplomskom/specijalističkom/diplomskom stručnom studiju
_____ pod _____ naslovom:

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na
objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz
necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj
drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, _____

Studentica: _____

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. MEĐUNARODNO PRAVO MORA	3
2.1. Pojam i značaj mora	3
2.2. Pojam prava mora	4
2.3. Izvori prava mora.....	5
3. TERITORIJALNO MORE	9
3.1. Režim i prostor teritorijalnog mora	9
3.2. Teritorijalno more otoka.....	12
3.3. Prolazak stranih brodova teritorijalnim morem.....	13
3.4. Sudbenost obalne zemlje u teritorijalnom moru.....	15
3.5. Znanstvena istraživanja i zaštita od onečišćenja	18
4. TERITORIJALNO MORE REPUBLIKE HRVATSKE.....	20
5. RAZGRANIČENJE TERITORIJALNOG MORA IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE SLOVENIJE	24
5.1. Spor o razgraničenju teritorijalnog mora.....	24
5.2. Arbitražni postupak	27
5.3. Arbitražna odluka i obustava postupka	28
6. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	34
POPIS SLIKA	37

TERITORIJALNO MORE

TEA LAZAR

Splitska 3 Pirovac, tea.lazar@gmail.com

Teritorijalno more je pojas morskih voda, prostire se od obale ili unutarnjih morskih voda jedne zemlje u pravcu otvorenog mora, a njegovu vanjsku granicu predstavlja crta čija je udaljenost svake točke od najbliže točke polazne crte jednaka širini teritorijalnog mora. Pravilo o tome da svaka zemlja samom činjenicom da ima morsku obalu ima i vlastito teritorijalno more je preraslo u međunarodnopravnu normu, te je dio općeg međunarodnog prava i priznato je svim relevantnim međunarodnim ugovorima, te u presudama međunarodnih sudova. U radu su opisani i analizirani prostor i režim teritorijalnog mora, prolazak stranih brodova teritorijalnim morem, sudbenost obalne zemlje u teritorijalnom moru, znanstvena istraživanja i zaštita od onečišćenja. Također je analizirano teritorijalno more Hrvatske, te je dat osvrt na problem razgraničenja teritorijalnog mora na primjeru Hrvatske i Slovenije.

(37 stranica / 2 slike / 0 tablica / 30 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: teritorijalno more, arbitražni sud, Hrvatska, Slovenija

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof. struč. stud.

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

TERRITORIAL SEA

TEA LAZAR

Splitska 3 Pirovac, tea.lazar@gmail.com

The territorial sea is a strip of sea waters, extending from the coast or internal sea waters of a country in the direction of the open sea, and its outer border is represented by a line whose distance from each point to the nearest point of the starting line is equal to the width of the territorial sea. The rule that every country has its own territorial sea by the very fact that it has a sea coast has grown into an international legal norm, and is part of general international law and is recognized by all relevant international treaties and judgments of international courts. The paper describes and analyzes the space and regime of the territorial sea, the passage of foreign ships through the territorial sea, the destiny of coastal countries in the territorial sea, scientific research and protection against pollution. The territorial sea of Croatia was also analyzed, and a review was given of the problem of delimitation of the territorial sea using the example of Croatia and Slovenia.

(37 pages / 2 pictures / 0 tables / 30 literature references / original language: Croatian)

The work is stored in: Library of the Polytechnic in Šibenik

Keywords: territorial sea, arbitration court, Croatia, Slovenia

Mentor: Ph.D. Ljubo Runjić, prof. expert stud.

Paper accepted:

1. UVOD

Teritorijalno more predstavlja pojas mora uzduž cijele obale, u kojemu obalna zemlja ima suverenitet koji se proteže i na zračni prostor iznad teritorijalnog mora, te na njegovo podzemlje i dno. To je dakle, pojas morskih voda, a prostire se od obale ili unutarnjih morskih voda jedne zemlje u pravcu otvorenog mora, dok njegovu vanjsku granicu predstavlja crta čija je udaljenost svake točke od najbliže točke polazne crte jednaka širini teritorijalnog mora.

Pomorske zemlje su u neposrednoj blizini svojih obala od 14. stoljeća počele proglašavati svojim suverenim teritorijom. To su radile jer su shvaćale značaj toga dijela mora za vlastitu obranu, suzbijanje piratstva, ribolov i slično. Pojam teritorijalnog mora ima svoje izvorište oko statusa mora u razdoblju formiranja modernog međunarodnog prava u 17. stoljeću. Kontroverza o tome mogu li zemlje posjedovati mora ili su ona zajednička baština čovječanstva trajala je jako dugo. Iako je na kraju podržana doktrina da more po svojoj prirodi mora biti slobodno za sve, većina komentatora priznala je kako je praktično da obalna zemlja treba vršiti određenu jurisdikciju u vodama uz njezinu obalu.

Do 19. stoljeća postojalo je dominantno stajalište među nacijama da zemlja može zahtijevati suverenitet nad vodenim pojasom svoje obale do tri nautičke milje prema moru. Ovo se također naziva pravilo topovskog udara koje je razvio nizozemski pravnik Cornelius Bynkershoek. U međuvremenu, pravilo topovskog hica (domet koji bi dosego top s obale) i pravila o tri milje razvila su se neovisno jedno o drugom. Dok topovski hitac potječe iz prakse Ujedinjenog Kraljevstva, Španjolske, Francuske i drugih pomorskih nacija, pravilo tri milje vrijedi za Dansku i Norvešku.

Tijekom povijesnog razvoja uvriježilo se da je pojas teritorijalnih voda, zajedno sa morskim dnom i podzemljem ispod njega te zračnim prostorom iznad njega, pod suverenitetom obalne države. Ovaj suverenitet je kvalificiran samo pravom neškodljivog prolaza - to jest, mirnog tranzita koji ne ugrožava dobar poredak ili sigurnost obalne države - za trgovačke brodove drugih nacija. Pravo neškodljivog prolaza ne odnosi se na potopljene podmornice ili zrakoplove, niti uključuje pravo na ribolov.

Utvrđivanje granica morskih prostora ima međunarodni aspekt. Stoga ne može ovisiti samo o volji obalne zemlje izraženoj u njezinom internom zakonodavstvu. Mada je točno da je utvrđivanje granice neizbježno jednostrani akt, jer je u nadležnosti jedino obalne zemlje, valjanost razgraničenja u odnosu na ostale zemlje je ovisna o međunarodnom pravu.

Prema Konvenciji o pravu mora, koja je donijeta 1982., propisano je da svaka zemlja ima pravo odrediti širinu svoga teritorijalnoga mora do granice koja nije veća od 12 morskih milja. Naravno, zemlje mogu odrediti i manju širinu. Stranke Konvencije o pravu mora i ostale zemlje ne mogu prigovoriti nijednoj zemlji koja odredi svoju punu širinu od 12 milja. To pravilo preraslo je u opće običajno pravo mora. Pomorskim zakonikom Republike Hrvatske iz 2004. godine propisana je širinu njezina teritorijalnoga mora od 12 morskih milja.

Predmet istraživanja rada bavi se teritorijalnim morem kao međunarodnom pravnom normom, budući da je ono dio općeg međunarodnog prava. Osvrt će se dati na teritorijalno more u općem smislu, kao i na teritorijalno more Republike Hrvatske.

Problem istraživanja rada bavi se razgraničenjem teritorijalnog mora, te će se u okviru rada analizirati i hrvatsko-slovenski spor o granicama teritorijalnog mora. Cilj rada je da se s gledišta međunarodnog prava analizira teritorijalno more.

2. MEĐUNARODNO PRAVO MORA

Pravo mora je tijelo međunarodnog prava koje uređuje prava i dužnosti država u pomorskom okruženju. Iako je proizišlo iz niza međunarodnih običaja, ugovora i sporazuma, moderno pomorsko pravo uglavnom proizlazi iz Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora (UNCLOS), na snazi od 1994. godine, koja je općenito prihvaćena kao kodifikacija uobičajenih međunarodnih zakon mora, a ponekad se smatra „ustavom oceana“.¹

2.1. Pojam i značaj mora

Promatrano u najširem smislu riječi, pod pojmom more se podrazumijeva svjetski ocean, odnosno cjelina sačinjena od velikih, međusobno povezanih vodenih masa koje imaju približno jednake fizikalne i kemijske osobine. Svjetsko more obuhvaća oko 70.6% Zemljine površine. Dijeli se na veliki broj manjih ili većih vodenih površina: oceane (ukupno 5: Tihi ocean, Indijski ocean, Atlantski ocean, Južni ocean i Sjeverni ocean) i manje cjeline (mora u užem smislu te riječi). More u užem smislu riječi predstavlja veliku masu slane vode koja je na vidljiv način povezana prirodnim putem s ostalim takvim masama te koja predstavlja dio nekog oceana. U nešto širem značenju more predstavlja veliku masu slane vode koja je oivičena kopnom, mada nije povezana s ostalim morima površinskim prirodnim vezama (primjerice Mrtvo more, Kaspijsko more). Važno je naglasiti i da ne postoje jedinstveni kriteriji prema kojima se akvatoriji klasificiraju kao mora, te stoga postoje i veoma različiti podaci. Prema UNESCO mapi iz 1967. godine u svijetu postoji ukupno 81 more. S druge strane, prema nekim novim podjelama ukupan broj mora u svijetu je 113.²

Oduvijek je more imalo veliki značaj za ljudski život. Ono se koristi kao izvor pitke vode (koja se dobiva u procesu desalinizacije), hrane (rakovi, ribe, alge, morska so, školjke i dr.). Također, more je nezamjenjiv prometni put između različitih dijelova svijeta. More se koristi za dobivanje minerala, plina i nafte, te kao izvor energije (hidroelektrane koje koriste snage

¹ Britannica, Law of the Sea, 2023. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/Law-of-the-Sea> (16.06.2023.)

² Krivokapić, B., Međunarodno javno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Poslovni i pravni fakultet Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, 2017., str. 759.

plime i oseke kako bi se proizvodila električna energija). Uz to, more se koristi još i u rekreativne i turističke svrhe i sl.³

2.2. Pojam prava mora

U najširem smislu pomorsko pravo je moguće odrediti kao granu prava koja obuhvaća, i odgovarajućim pravnim normama regulira, pravni status mora kao i sve one mnogobrojne odnose koji nastaju u vezi s privrednim, ali i svim ostalim aktivnostima na moru i povezanih s morem. Ovako široko određeni pojam pomorskog prava podudara se s pojmom pomorstva koji, obuhvaća sve vrste djelatnosti i vještina na moru i uli u vezi s morem. Tako shvaćena grana prava regulira odnose između država kada je riječ o pravnom statusu morskih prostora. Danas je pravno uređenje morskih prostora izdvojeno u posebnu granu prava pod nazivom „pravo mora“ (engl. *The Law of the Sea*).⁴

Pravo mora predstavlja dakle, „oblast međunarodnog javnog prava koja sadrži norme o razgraničenju pojedinih dijelova mora i pravnom režimu u njima, a dijelom i ostala pravna pravila u vezi s morem“.⁵ Važno je istaći da pravo mora nije isto što i pomorsko pravo. Naime, pomorsko se pravo se razlikuje od prava mora kao dijela međunarodnog javnog prava na više načina: po subjektima, po predmetu reguliranja, kao i po izvorima prava. Glavni subjekti međunarodnog prava mora jesu države. S druge strane, glavni subjekti pomorskog prava su pravna i fizička lica. S gledišta predmeta reguliranja, pomorsko pravo uglavnom je ograničeno na pitanja koja su vezana za pomorsku plovidbu i sigurnost pomorske plovidbe (upravno pomorsko pravo) i imovinsko-pravne odnosno privatno-pravne odnose na moru. Osnovni izvori prava mora su u prvom redu relevantni međunarodnopravni ugovori i običajna pravna pravila. S druge strane, izvori pomorskog prava su nacionalni propisi zemalja. Međutim, u određenim oblastima (posebice kod reguliranja sigurnosti plovidbe, obveze spašavanja i slično) razlika između pomorskog prava i prava mora nije toliko izražajna, jer su ovi odnosi uređeni dijelom međunarodnim, a dijelom unutarnjim pravnim propisima.⁶

³ Ibid, str. 760.

⁴ Ivošević, B., Pomorsko pravo, Tivat, 2011., str. 2.

⁵ Krivokapić, B., nav.dj., str. 763.

⁶ Ibid, str. 764.

2.3. Izvori prava mora

Prva pravila su nastala običajnim putem. Iako je ova materija u međuvremenu kodificirana, određena običajnopravna pravila još uvijek su važeća. To se prije svega odnosi na norme koje su prerasle u *jus cogens*, kao primjerice načelo slobode mora.

S ciljem kodifikacije ovog dijela međunarodnog prava pod okriljem Ujedinjenih naroda (UN) održane su 3 velike međunarodne konferencije. Prva konferencija održana je u Ženevi 1958. godine.

Opća skupština UN-a usvojila je rezoluciju 1105 (XI), koja je pozvala na sazivanje Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora u Ženevi 1958. godine. Sudjelovalo je 86 nacija (sada se uobičajeno navodi kao UNCLOS I).

Konferencija iz 1958. je bila uspješna te je završena s potpisivanjem sljedećih važnih konvencija:

- Konvencija o teritorijalnom moru i graničnom pojasu (utvrđena prava suvereniteta i prava prolaska kroz teritorijalno more, uspostavljena granična zona koja se proteže 12 nautičkih milja od polaznih crta, ali nisu se postavili standarde granica na teritorijalnom moru).
- Konvencija o otvorenom moru (utvrđen pristup za kopnene narode, objašnjen koncept „države zastave“, zabranjen prijevoz robova, pokrila je piratstvo, uspostavila sigurnosne protokole i protokole spašavanja, uspostavila je nacionalnu dužnost sprječavanja onečišćenja i uspostavila je prava na polaganje podmorskih kabela i cjevovoda);
- Konvencija o ribolovu i očuvanju živih resursa otvorenog mora (utvrdila je pravo obalnih zemalja da štite žive resurse oceana, zahtijeva od nacija čije flote napuštaju svoje teritorijalno more da uspostave mjere očuvanja, i uspostavlja mjere za rješavanje sporova);
- Konvencija o epikontinentalnom pojasu (utvrdila režim koji uređuje nadzemne vodene i zračne prostore, polaganje i održavanje podmorskih kabela ili cjevovoda, režim koji

regulira plovidbu, ribolov, znanstvena istraživanje i nadležnost obalne države u tim područjima, razgraničenje i probijanje tunela).⁷

Konvencija je također proizvela Fakultativni protokol o potpisivanju koji se odnosi na obvezno rješavanje sporova (predviđa obveznu nadležnost Međunarodnog suda pravde ili podnošenje spora na arbitražu ili mirenje).

Druga konferencija o pravu mora se dogodila 1960. godine, također u Ženevi. Ova je konferencija ostala bez vidljivih rezultata jer nije postigla uspjeh u reguliranju širine teritorijalnog mora, što je bio glavni razlog njezinog sazivanja. Brojni razlozi, među kojima su i razvoj nove tehnologije i znanosti, uvjetovali su da se nedugo potom pristupi novoj kodifikaciji date materije.⁸

Frustriran stalnom nedosljednošću u režimu upravljanja oceanom, veleposlanik Malte u Ujedinjenim narodima, Arvid Pardo, pozvao je Opću skupštinu da poduzme akciju i pozvao na učinkovit međunarodni režim nad morskim i oceanskim dnom, koji jasno definiran nacionalnu nadležnost. Mjesec dana kasnije, Generalna skupština usvojila je rezoluciju 2467 A (XXIII) i rezoluciju 2750 C (XXV), te je osnovan Odbor za miroljubivo korištenje morskog dna i oceanskog dna izvan granica nacionalne jurisdikcije i pozvano je na sazivanje trećeg sastanka o pravu mora koji bi se trebao održati 1973. Rasprave su trajale devet godina, a sudjelovalo je 160 država, a sastanak je zaključen je 1982. godine Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora. Dakle, Godine 1973. je započela s radom treća konferencija. Završena je usvajanjem Konvencije UN o pravu mora koja je danas najvažniji izvor međunarodnog prava unutar ove oblasti.⁹

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora (engl. The United Nations Convention on the Law of the Sea) usvojena je 1982. godine. Ona postavlja sveobuhvatan režim zakona i reda u svjetskim oceanima i morima uspostavljajući pravila koja reguliraju sve upotrebe oceana i njihovih resursa.

⁷ United Nations, Diplomatic Conferences: United Nations Conference on the Law of the Sea, 1958. Dostupno na: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1958_los/ (02.07.2023.)

⁸ Krivokapić, B., nav.dj., str. 764.

⁹ United Nations, Diplomatic Conferences: United Nations Conference on the Law of the Sea, 1973-1982. Dostupno na: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/ (03.07.2023.)

Ona u jednom instrumentu utjelovljuje tradicionalna pravila za korištenje oceana i istodobno uvodi nove pravne koncepte i režime te rješava nove probleme. Konvencija također daje okvir za daljnji razvoj pojedinih područja prava mora.¹⁰

Konvencija UN o pravo mora je na snagu stupila 16. studenog 1994.godine. Jedna od potpisnica ove Konvencije i Republika Hrvatska.

Konvencija UN o pravu mora se sastoji od više cjelina. To su:

- 1) „Uvod – rječnik, primjena i namjena;
- 2) Teritorijalno more i vanjski morski pojas (granice teritorijalnog mora, neškodljiv prolazak teritorijalnim morem (brodovi, brodovi posebne namjene, trgovački brodovi, ratni brodovi, vanjski morski pojas);
- 3) Tjesnaci za međunarodnu plovidbu (neškodljiv prolaz, tranzitni prolaz);
- 4) Arhipelaške države;
- 5) Gospodarska zona;
- 6) Kontinentalni šelf-epikontinentalni pojas;
- 7) Otvoreno more (očuvanje i upravljanje prirodnim bogatstvima i živućim vrstama);
- 8) Otoci;
- 9) Zatvorena ili djelomično zatvorena mora;
- 10) Pravo pristupa moru za ne-obalne države, pravo tranzita;
- 11) Zona (princip upravljanja zonom, vlasti-uprava zone, upravljanje resursima, pravi status, vijeće, skupština, financiranje, tajništvo, imunitet, privilegije, nadležnost suda);
- 12) Zaštita i očuvanje mora (tehnička podrška, regionalna i svjetska suradnja, nadzor, međunarodna pravila za sprječavanje zagađivanja, područja pod ledom, imunitet, odgovornosti za štete, dužnost poštivanja drugih konvencija);
- 13) Istraživanje mora (upravljanje i promidžba istraživanja mora, međunarodna suradnja, istraživačka oprema i infrastruktura, odgovornost za postupke, nadležnost suda);
- 14) Razvoj i prijenos morskih tehnologija (regionalni i državni tehnološki i istraživački centri, međunarodna suradnja, suradnja međunarodnih organizacija);
- 15) Nadležnost sudova (procedure, izuzeća, ograničenja);
- 16) Opće odredbe konvencije (dobrobit svih, miroljubivost i dr.);

¹⁰ International Maritime Organization, United Nations Convention on the Law of the Sea. Dostupno na: <https://www.imo.org/en/ourwork/legal/pages/unitednationsconventiononthelawofthesea.aspx#:~:text=The%20United%20Nations%20Convention%20on,the%20oceans%20and%20their%20resources>. (03.07.2023.)

17) Završne odredbe (stupanje na snagu, potpisivanje i sl.).¹¹

Odjel za poslove oceana i pravo mora (engl. The Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, DOALOS) Ureda za pravne poslove Ujedinjenih naroda služi kao tajništvo Konvencije o pravu mora i pruža informacije, savjete i pomoć državama s ciljem omogućavanje boljeg razumijevanja Konvencije i povezanih sporazuma, njihovog šireg prihvaćanja, jedinstvene i dosljedne primjene i učinkovite provedbe. Odjel prati sva zbivanja koja se odnose na Konvenciju, pravo mora i pitanja oceana i godišnje izvješćuje Opću skupštinu Ujedinjenih naroda o tim zbivanjima. Također pomaže Otvorenom neformalnom konzultativnom procesu Ujedinjenih naroda o oceanima i pravu mora u reviziji takvog razvoja događaja.¹²

Pored navedenih, postoji još i mnoštvo ostalih regionalnih i univerzalnih konvencija koje se bave borbom protiv radnji nasilja na moru, reguliranjem spašavanja na moru, izbjegavanja sudara, statusa određenih moreuza, pitanjima zaštite okoliša i dr. Jedan dio tih pitanja još uvijek se nalazi u nadležnosti zemalja. Propisima na državnoj razini se reguliraju pitanja kao što su: širina isključive ekonomske zone, širina teritorijalnog mora, koje su luke otvorene za međunarodni promet, maksimalan broj stranih ratnih brodova koji se u istom trenutku smiju nalaziti u obalnom moru odnosne države i dr.¹³

¹¹ https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (05.07.2023.)

¹² Ibid

¹³ Krivokapić, B., nav.dj., str. 764-765.

3. TERITORIJALNO MORE

Pravilo da svaka zemlja koja ima morsku obalu ima i vlastitoj teritorijalno more je preraslo u međunarodnopravnu normu, dio je univerzalnog (općeg) međunarodnog prava. Stoga je kao takvo priznato svim relevantnim međunarodnim ugovorima i presudama međunarodnih sudova.¹⁴

Teritorijalno more dio je obalnog mora koji je udaljeniji od kopna tj. pojas mora uzduž čitave obale, u kojem obalna zemlja ima suverenost na moru, podmorju, te u zraku. Obalna zemlja ima pravo nad svim prirodnim bogatstvima koja se nalaze u vodama njezinog teritorijalnoga mora, u podzemlju i na njegovom dnu, te ta bogatstva ne mora da dijeli ni s kim.¹⁵

Iako na svom teritorijalnom moru obalna država ima suverenost, ta se je suverenost ograničena, pa tako pa svi strani plovni objekti posjeduju pravo neškodljivog prolaska teritorijalnim morem. Na osnovu Konvencije UN o pravu mora se rješavaju pitanja vezana za teritorijalno more.¹⁶

3.1. Režim i prostor teritorijalnog mora

Danas postoje određene sumnje kada su u pitanju pravna pravila vezana za režim teritorijalnoga mora. U tom pogledu, osnovna načela su definirana u Završnom aktu kodifikacijske konferencije iz 1930. godine, koja je bila neuspjela. No, ta su načela poslužila kao temelj za Konvenciju o teritorijalnome moru i vanjskom pojasu iz 1958. godine. Konvencija iz 1982. godine je preuzela sva ta načela uz određena poboljšanja, a također je neka od tih načela nadopunila novim važnim propisima.

Kada je riječ o pravnom režimu teritorijalnog mora nema sporova. Međutim, pitanje je gdje se nalazi njegova vanjska granica, odnosno državna granica obalne zemlje na moru. Jedno vrijeme u prošlosti je širina teritorijalnog mora bila određivana do udaljenosti do koje doseže

¹⁴ Krivokapić, B., nav.dj., str. 785.

¹⁵ Degan, V.Đ., Međunarodno pravo, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 642.

¹⁶ Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. Prosinca 1982., „Narodne novine“, 9/2000.

pogled sa najviše točke na obali. Kasnije je širina dopirala do udaljenosti koju pređe trgovački brod u toku 2 dana plovidbe. Ovi kriteriji su bili nepouzdana, tako je počev od 13. stoljeća vrijedilo pravilo da se teritorijalno more prostire najviše tri nautičke milje, kasnije 6 milja od obale, a da se iza toga nalazi otvoreno more. To je zato jer se širina određivala prema dometu topova sa zidina na obali, a poznata je činjenica da dugo vremena najjači topovi nisu prebacivali navedenu udaljenost. Taj pristup, koji je poznat i kao tzv. „limit od tri milje” je odavno napušten zbog ogromnog napretka artiljerije. U skladu sa čl. 3. Konvencije o pravu mora iz 1982. godine svaka zemlja ima pravo odrediti širinu svoga teritorijalnog mora do granice koja ne prelazi 12 nautičkih milja, mjerenih od polaznih linija. Tako obalna zemlja može da utvrdi svoje teritorijalno more koje je uže od navedenog ograničenja. Razlozi radi kojih bi neka država utvrdila teritorijalno more manje širine od 12 nautičkih milja su različiti – mogu se odnositi na njezinu želju da bude više pristupačna za strane brodove, ali i jednostavne fizičke nemogućnosti da se utvrdi teritorijalno more te širine. Teritorijalno more od samo 3 nautičke milje imaju Singapur, Jordan i Palau. Teritorijalno more od 6 nautičkih milja su proglasile Grčka, Dominikanska Republika i Turska samo u Egejskom moru, dok je na Mediteranu i u Crnom moru Turska proglasila teritorijalno more od 12 nautičkih milja.¹⁷

Širina teritorijalnoga mora se mjeri od:

- normalnih polaznih crta (koje mogu biti crte niske vode),
- od ravnih arhipelaških crta ili
- od ravnih polaznih crta.¹⁸

Normalna polazna crta (ukoliko nije drugačije određeno Konvencijom) za mjerenje širine teritorijalnog mora je „crta niske vode uzduž obale, kako je naznačena na pomorskim kartama krupnog mjerila koje obalna država službeno priznaje“.¹⁹

Kada su u pitanju ravne polazne crte u Konvenciji stoji da se za povlačenje polazne crte može koristiti metoda ravnih polaznih crta ukoliko je obala duboko usječena i razvedena, ili ukoliko se uzduž obale nalazi niz otoka u blizini. Ukoliko je radi prirodnih uvjeta (kao što je primjerice delta) obalna crta izrazito nestabilna, prikladne točke mogu da se izaberu uzduž

¹⁷ Krivokapić, B., nav.dj., str. 786.

¹⁸ Degan, V.Đ., nav.dj., str. 642-643.

¹⁹ Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. Prosinca 1982., „Narodne novine“, 9/2000., čl. 5.

najudaljenije crte niske vode u smjeru mora te, unatoč kasnijem povlačenju crte niske vode, ravne polazne crte su valjane sve dok ih obalna država ne izmijeni sukladno s Konvencijom. Ravne polazne crte se ne mogu povlačiti na način da se udalje od općeg smjera obale. Uz to, morski prostori smješteni u okviru tih crta treba da budu u dovoljnoj mjeri povezani s kopnenim područjem kako bi bili podvrgnuti režimu unutrašnjih voda. U Konvenciji također stoji da se ravne polazne crte ne smiju povlačiti na uzvišice suhe za niske vode, kao ni od njih (izuzetak je ukoliko se na njima nalaze svjetionici smješteni stalno iznad razine mora, ili ukoliko je povlačenje polaznih crta na te uzvišice i od njih dobilo međunarodno opće priznanje. Zemlja ne može primijeniti ovu metodu na način da tako odvoji teritorijalno more druge zemlje od otvorenog mora ili gospodarskog pojasa.²⁰

Za otoke uzduž kojih su smješteni grebeni ili otoke smještene na atolima polazna crta mjerenja širine teritorijalnog mora jeste crta niske vode na grebenu u smjeru mora, na način kako je označena na pomorskim kartama koje obalna zemlja priznaje službeno.²¹

Ukoliko je more zamrznuto, širina teritorijalnoga mora se računa od kraja površine koja je stalno zamrznuta. Prema Konvenciji iz 1982. godine propisano je da svaka zemlja posjeduje pravo da odredi širinu svoga teritorijalnoga mora do granice koja nije veća od 12 morskih milja. Dakle, zemlje mogu odrediti i manju širinu, a stranke navedene Konvencije i druge zemlje ne mogu prigovoriti nijednoj zemlji koja odredi svoju punu širinu od 12 milja. To je pravilo preraslo i u opće običajno pravo mora.²²

Vanjske granice teritorijalnog mora su granice gdje prestaje suverenost države na moru.²³ „Vanjska granica teritorijalnog mora jeste crta kojoj je udaljenost svake točke od najbliže točke polazne crte jednaka širini teritorijalnog mora“.²⁴

U slučaju kada se obale dvije zemlje dodiruju ili nalaze sučelice, niti jedna od njih nema ovlaštenje da proširi svoje teritorijalno more preko crte sredine kojoj je svaka točka isto udaljena od najbližih točaka polaznih crta. Ovaj propis o crti sredine nema primjenu među

²⁰ Ibid, čl. 7.

²¹ Ibid, čl. 6.

²² Degan, V.Đ., nav.dj., str. 642.

²³ Vokić Žužul, M., Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja. *Comparative Maritime Law*, 2009; 48 (163), str. 85-127.

²⁴ Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. Prosinca 1982., „Narodne novine“, 9/2000., čl. 4.

zemljama ako u pitanju postoji drukčiji sporazum ili ukoliko povijesni naslov ili ostale okolnosti opravdavaju razgraničenje na drugačiji način.²⁵

Sidrišta koja brodovima služe za sidrenje i ukrcavanje, a koja bi se inače u djelomično ili potpuno nalazila izvan teritorijalnoga mora, su uključena u teritorijalno more. Važno je pomenuti da je u znanosti, prije Ženevske konferencije iz 1958. godine²⁶, bilo prisutno stajalište da sidrišta čine unutrašnje morske vode obalne države.²⁷

3.2. Teritorijalno more otoka

Morski otok predstavlja prirodni dio kopna koji je okružen vodom, te koji je suh u vrijeme plime. U svijetu postoji ukupno 1215 većih otoka odnosno onih otoka koja imaju površinu veću od 100 km² i 72 velika otoka sa površinom većom od 10000 km², te bezbroj malih otoka. Od toga se ukupno 34 nalazi u Tihom, 23 u Sjevernom ledenom, te 12 u Atlantskom i još 3 u Indijskom oceanu.²⁸

Svako otočje koje nije obuhvaćeno unutrašnjim morskim vodama posjeduje vlastito teritorijalno more, iste širine kao teritorijalno more odnosne zemlje. Dakle, ukoliko širina teritorijalnog mora neke zemlje iznosi 12 nautičkih milja i takvo otočje ima teritorijalno more te iste širine. Pod navedenim uvjetima, teritorijalno more imaju i stijene na kojima nije moguć privredni život i/ili ljudskih boravak. No, dok ostali otoci, isto kao svaka druga obala, posjeduju pravo ne samo na teritorijalno more, već i na vlastiti vanjski pojas, isključivu ekonomsku zonu i epikontinentalni pojas, ove stijene nemaju isključivu ekonomsku zonu ili epikontinentalni pojas sukladno čl. 121/2-3 Konvencije o pravu mora.²⁹

²⁵ Barić-Punda, V., Granice Republike Hrvatske na moru. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 1998., str. 731-741.

²⁶ Konvencija o otvorenom moru, Ženeva 1958. - NN - MU br. 12/94.

²⁷ Degan, V.Đ., nav.dj., str. 643.

²⁸ Krivokapić, B., nav.dj., str. 787.

²⁹ Ibid

3.3. Prolazak stranih brodova teritorijalnim morem

Neškodljivi prolazak brodova se odnosi na brodove svih zemalja, kako obalnih, tako i neobalnih, te na sve tipove brodova (ribarski, ratni, trgovački i sl.).³⁰ Prolazak predstavlja plovidbu teritorijalnim morem zbog presijecanja ili zbog ulaska u unutrašnje morske vode, pristajanja uz lučke uređaje, sidrišta ili izlaska iz njih. On se obavlja bez odgode i neprekinuto. Stajanje i sidrenje u prolasku se opravdavaju samo ukoliko su to uzgredni događaji u redovitom tijeku plovidbe, ili su neophodni zbog pružanja pomoći brodovima, pojedincima, ili zrakoplovima u nevolji ili ih nameće viša sila.

Prolazak se smatra neškodljivim sve dok se njime ne ugrožava red, sigurnost i/ili mir obalne zemlje. Konvencijom iz 1982. godine je dopunjena data sintetička definicija nabrojanjem djela stranoga broda koja diraju u red, sigurnost i/ili mir, obalne zemlje, koja prolazak čine protupravnim i škodljivim.³¹

Konvencijom iz 1982. godine se izričito priznaje pravo obalnoj zemlji da donosi zakone i ostale propise, sukladno s Konvencijom i ostalim pravilima reguliranim međunarodnoga prava, koja se tiču neškodljivog prolaska i dužnosti stranih brodova. Važna novina u Konvenciji iz 1982. godine je pravo obalne zemlje da u svome teritorijalnome moru propisuje plovne putove i sustave odijeljenoga prometa, vodeći se preporukama Međunarodne pomorske organizacije. Dati sustavi i putovi su obvezni za strane brodove tijekom neškodljivog prolaska. Konvencija iz 1982. godine u načelu priznaje ratnim brodovima svih zemalja pravo na neškodljiv prolazak teritorijalnim morem. Podmornice i ostala podvodna prijevozna sredstva u teritorijalnome moru moraju da plove površinom i da istaknu zastavu.³²

Obalne zemlje moraju na propisan način da objavljuju svoje zakone i druge propise koji se tiču neškodljivog prolaska. One također moraju jasno označiti plovne putove na kartama. Također, na prikladan način trebaju objaviti svaku opasnost za plovidbu teritorijalnim morem. Obalna država ne smije postavljati takve zahtjeve stranim brodovima koji bi stvarno predstavljali narušavanje ili nepriznavanje prava neškodljivoga prolaska, niti pravnu ili

³⁰ Vukas, B., Uređenje međunarodne plovidbe po Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora. Pomorski zbornik, Rijeka, 1983.

³¹ Degan, V.Đ., nav.dj., str. 644.

³² Ibid, str. 644-645.

stvarnu diskriminaciju brodova bilo koje zemlje ili brodova koji prevoze teret u neku zemlju, iz nje ili u njeno ime.³³

Obalna zemlja ima pravo da u svom teritorijalnom moru provodi mjere koje su neophodne zbog sprječavanja škodljivog prolaska. Uz to, ona može bez pravne ili stvarne diskriminacije među stranim brodovima, privremeno obustaviti u točno naznačenim dijelovima svoga teritorijalnoga mora neškodljiv prolazak stranih brodova ukoliko je to obustavljanje važno za zaštitu njene sigurnosti.

Prema UN Konvenciji, postoje sljedeće dvije osnovne situacije kada se može uskratiti pravo prolaska:

- onda kada prolazak nije neškodljiv; i
- onda kada zemlja ima objektivne razloge za privremenu obustavu prava neškodljivog prolaska u određenim dijelovima na svom teritorijalnom moru.³⁴

Kada je riječ o škodljivom prolasku Konvencija o pravu mora iz 1982. godine u čl.25/1 utvrđuje izričito pravo obalne zemlje poduzimati u svom teritorijalnom moru mjere koje su neophodne za sprječavanja prolaska koji nije škodljiv. Odredba iz čl. 19/2 UN Konvencije, definira prolazak stranog broda koji je škodljiv ukoliko se brod u teritorijalnom moru upušta u bilo koju od sljedećih djelatnosti:

- upotreba sile protiv teritorijalnog integriteta, suverenosti ili političke neovisnosti obalne zemlje, prijetnja ili pak ostala ponašanja kojima se narušavaju načela međunarodnog prava sadržana u UN Povelji;
- svaka obuka ili vježba ili sa oružjem;
- svaka djelatnost s ciljem sakupljanja obavještenja na štetu sigurnosti ili obrane obalne zemlje;
- bilo koja propagandna djelatnost s ciljem nasrtanja na sigurnost ili obranu obalne zemlje;
- slijetanje, polijetanje ili prihvaćanje na brod bilo kakvog zrakoplova;

³³ Ibid, str. 645.

³⁴ Krivokapić, B., nav.dj., str. 789.

- slijetanje, lansiranje ili prihvaćanje na brod bilo kakve vojne naprave;
- ukrcavanje/iskrcavanje novca, robe ili pojedinaca suprotno fiskalnim, carinskim i zdravstvenim zakonima obalne zemlje ili njezinim zakonima o useljavanju;
- svaki vid čina ozbiljnog i namjernog zagađenja;
- svaka ribolovna djelatnost;
- obavljanje mjerenja i istraživanja;
- svaka djelatnost s ciljem uplitanja u bilo koji sustav komunikacija ili ostale uređaje i sredstva obalne zemlje;
- svaka druga djelatnost koja se ne nalazi u neposrednom odnosu sa prolaskom.

Kada je riječ o privremenom obustavljanju neškodljivog prolaska, obalna zemlja može, bez stvarne i pravne diskriminacije među stranim brodovima privremeno obustaviti, u točno naznačenim dijelovima svoga teritorijalnog mora, neškodljivi prolazak stranih brodova, ukoliko je to važno za zaštitu njezine sigurnosti. Ta obustava stupa na snagu tek nakon propisnog objavljivanja.

Od stranih brodova obalna zemlja ne smije naplaćivati pristojbe samo radi prolaska teritorijalnim morem. Naknade se smiju ubirati samo ako je riječ o posebnim uslugama pruženim brodu (primjerice za tegljenje, peljarenje i sl.).³⁵

3.4. Sudbenost obalne zemlje u teritorijalnom moru

Kada trgovački brod prolazi teritorijalnim morem ploveći iz unutrašnjih morskih voda obalne države, zemlja u čijem teritorijalnom moru plovi trgovački brod iz unutarnjih morskih voda obalne države, može nad tim brodom poduzmati sve mjere radi kažnjavanja kršenja zakona počinjenih u luci i ostalim dijelovima unutrašnjih morskih voda. Ukoliko trgovački brod presijeca teritorijalno more bez zadržavanja, obalna zemlja ne bi trebala zaustavljati strani brod niti da ga skreće s puta radi vršenja građanske sudbenosti nad pojedincem koji se nalazi

³⁵ Ibid, str. 645.

na brodu. Također, ni prema brodu se ne smiju poduzimati mjere ovrhe ili zadržavanja radi bilo kojega građanskog postupka, osim radi obveza koje je taj brod sam preuzeo ili radi odgovornosti koje su zbog njega nastale tijekom plovidbe ili radi plovidbe vodama obalne države.³⁶

Postoje različite situacije, u ovisnosti o vrsti i težini krivičnog djela, državljanstva pojedinaca koja su uključena u događaj (žrtva i počinitelj), posljedica krivičnog djela (manifestiraju li se na teritoriju obalne države ili ne, tj. remeti li se time mir obalne države) ali i od kursa broda, odnosno od toga napušta li brod unutarnje vode (posebice luku) obalne zemlje ili samo na svom putu na nekom mjestu presjeca njezine teritorijalne vode. U nekim slučajevima se smatra kako u principu obalna zemlja nema pravni interes da prekine plovidbu stranog trgovačkog broda, samo da bi na njemu bazirala svoju krivičnu jurisdikciju, odnosno obavila istragu i procesuirala odnosne pojedince. Tako primjerice, ukoliko brod samo presjeca teritorijalne vode strane zemlje, na putu iz i u otvoreno more tj. iz i u teritorijalne vode treće zemlje, a na njemu je izvršeno neko klasično krivično djelo, pri čemu nisu umiješani državljani obalne zemlje niti se posljedice djela manifestiraju na teritoriju te zemlje tj. ne remete njezin mir, ona se u principu nema razloga miješati. Brod se samo privremeno nalazi u njezinim vodama, te u vezi s događajem postojaće nadležnost ostalih zemalja, u prije svega zemlje zastave broda. Dakle, situacija je slična kao da se događaj desio na otvorenom moru. Izuzetak je kada sama zemlja čiju nacionalnu pripadnost ima brod zatraži intervenciju obalne zemlje.³⁷

Kaznena sudbenost obalne zemlje nad trgovačkim brodovima je isključivo u prolasku znatno sužena. Ona ne treba vršiti sudbenost radi uhićenja određenog pojedinca ili istražne radnje radi bilo kakvog kažnjivog djela počinjenog na brodu za vrijeme prolaska, osim u slučajevima:

- kada se posljedice kažnjivog djela protežu i na obalnu zemlju;
- kada kažnjivo djelo remeti red i mir države u teritorijalnom moru;
- kada su te mjere neophodne zbog suzbijanja nedopuštene trgovine psihotropnim tvarima i/ili opojnim drogama;

³⁶ Degan, V.Đ., nav.dj., str. 646.

³⁷ Krivokapić, B., nav.dj., str. 790.

- kada diplomatski agent, zapovjednik broda ili konzularni dužnosnik zemlje zastave broda to zahtijevaju.³⁸

Data rješenja ne diraju u pravo obalne zemlje da poduzima bilo kakve mjere na koje joj ovlast daje njezino zakonodavstvo da bi izvršila istražne radnje ili hapšenje na stranom brodu koji prolazi teritorijalnim morem ploveći iz unutarnjih morskih voda (Konvencija čl. 27/2). To rješenje je razumljivo samo po sebi, jer postoji opravdan interes obalne zemlje, pošto je krivično djelo možda počinjeno u vrijeme boravka stranog broda u unutarnjim vodama obalne zemlje ili u vezi s tim boravkom. Konvencija člankom 27/3 kaže da obalna zemlja u slučajevima kada ima namjeru da zasnuje svoju krivičnu odgovornost nad stranim brodom koji se nalazi u njezinim teritorijalnim vodama, na zahtjev zapovjednika broda, diplomatskim putem obavještava agenta ili konzularnog funkcionera zemlje zastave, prije no što poduzme bilo kakve mjere, i olakšava kontakt toga agenta ili funkcionera s posadom broda.

Člankom 27/5 Konvencije je utvrđeno da osim u slučajevima predviđenim u dijelu XII i propisa donijetih sukladno s dijelom V, obalna zemlja ne može poduzeti nikakve mjere na stranom brodu koji prolazi teritorijalnim morem zbog uhićenja pojedinaca ili zbog istražnih radnji rasi bilo kojega kažnjivog djela počinjenog prije ulaska broda u teritorijalno more, ukoliko brod kojih je doplovio iz strane luke samo prolazi teritorijalnim morem, ne ulazeći u unutarnje morske vode. Dato rešenje je utvrđeno u interesu osiguranja nesmetane međunarodne plovidbe.

Prema Konvenciji iz 1982. godine zemlja zastave ima međunarodnu odgovornost za štete ili gubitke koji su nanoseni obalnoj zemlji u njezinom teritorijalnom moru. Ukoliko ratni brod ne slijedi zakone i propise obalne zemlje prilikom prolaska teritorijalnim morem, obalna zemlja može ga pozvati na pokornost. Ukoliko se on tome ne odazove, obalna država može zahtijevati da odmah isplovi iz njezinog teritorijalnoga mora.

Kada je riječ o prolasku stranog broda teritorijalnim morem obalne države, koji ima modalitete koji odgovaraju opisu kaznenoga djela, obalna država može kazniti kao što se kažnjava i svako drugo kazneno djelo počinjeno na teritoriju te države. Kod takvoga je djela prisutan uvjet ograničenja lokalizacije djela. Kriminalni akt škodljivog prolaska stranoga broda može biti isključivo urađen u teritorijalnom moru. Kaznena sudbenost za takvo djelo je

³⁸ Ibid, str. 647.

uređena općim režimom predviđenim za djela počinjena na teritoriju zemlje. Poseban režim kaznene sudbenosti na stranom brodu u neškodljivom prolasku za druga djela, koja kao stvarni čin ne uključuju modalitete koji sam prolazak čine škodljivim, čine razne situacije koje se razlikuju međusobno po osnovi vremena i mjesta počinjenja kao i naravi djela, a prije svega s obzirom na odnos obalne zemlje spramreklamiranja kaznene sudbenosti u odnosu na kazneno djelo pri čemu postoje dvije moguće situacije.

Prva situacija odnosi se na djela koja su počinjena u neškodljivom prolasku, a koja su izvan okvira kaznene sudbenosti obalne zemlje. Za to postoje različiti razlozi. Kazneni progon za takva djela ostvaruje zemlja zastave tj. državljanstva ili broda počinitelja, odnosno u iznimnom slučaju treća zemlja.

Za kaznenu sudbenost obalne zemlje je važna samo sudbenost zemlje pod čijom se zastavom nalazi brod jer što se tiče toga u Konvenciji su sadržane posebne odredbe. Drugu grupu čine djela za koja obalna zemlja reklamira i načelno postiže kaznenu sudbenost sukladno odredbama člana 27. Konvencije. Ishodišta aktualnoga uređenja imaju višestruki smjer, no u svakom slučaju potrebno je naglasiti da izražavaju sadržaj općeg međunarodnoga prava s izuzetkom određenih marginalnih pitanja.³⁹

3.5. Znanstvena istraživanja i zaštita od onečišćenja

Obalna zemlja koja ima suverenost u granicama svog teritorijalnog mora, može donositi zakone i ostale propise u cilju smanjenja, suzbijanja i monitoringa onečišćenja mora sa stranih brodova, uz ograničenje da ti propisi ne smiju ometati neškodljiv prolazak stranih brodova. Kada brod koji plovi u teritorijalnom moru neke zemlje prekrši te propise, ona može pregledati taj brod i ukoliko to i dokazi opravdaju, može povesti postupak, uključivši pri tome i zadržavanje broda. U tome postupku redarstvene ovlasti mogu da vrše isključivo javni službenici, vojni ili ratni brodovi ili drugi brodovi ili zrakoplovi s oznakom da su u vladinoj službi. To pravo pregleda se ne odnosi na strane ratne brodove i zrakoplove niti na ostale brodove i zrakoplove koji su vlasništvo strane zemlje ili se strana zemlja u tom trenutku koristi njima samo u vladine nekomercijalne svrhe.

³⁹ Pavišić, B., Kaznena sudbenost obalne države na stranome brodu u neškodljivome prolasku teritorijalnim morem. *Comparative Maritime Law*, 1993; 35 (1-4), str. 1-19.

U tom pogledu, takvi brodovi imaju tzv. „suvereni imunitet“. Obalna zemlja u realiziranju svoje suverenosti posjeduje isključivo pravo uređivanja, odobravanja i obavljanja znanstvenih istraživanja u svom teritorijalnome moru. Dakle, nema nitko pravo da obavlja znanstvena istraživanja u teritorijalnom moru određene zemlje ukoliko ona na to nije izričito pristala.⁴⁰

⁴⁰ Degan, V.Đ., nav.dj., str. 646.

4. TERITORIJALNO MORE REPUBLIKE HRVATSKE

Pomorskim zakonikom Republike Hrvatske uređen je pravni poredak uz hrvatske obale Jadrana, kao i pravni odnosi brodova pod hrvatskom zastavom izvan prostora nad kojima Hrvatska ima suverenost, jurisdikciju i suverena prava, kao i cjelokupnu materiju pomorskog prava.⁴¹

Teritorijalno more Republike Hrvatske odnosi se na morski pojas od ukupno 12 nautičkih milja širine, računajući od polazne crte u smjeru gospodarskog pojasa. Polaznu crtu čine:

- 1) „crte niske vode uzduž obale otoka i kopna tj. normalne polazne crte, crta srednje niske vode jeste asimetrična sredina svih niskih voda tijekom mjeseca/godine;
- 2) ravne polazne crte (zatvaraju ulaze i zaljeve ili luke);
- 3) ravne crte (njima se spajaju točke na obali kopna i na obali otoka):⁴²
 - a) „rt Zarubača – jugoistočni rt otoka Mrkan – južni rt otoka Sv. Andrija – rt Gruj (otok Mljet),
 - b) rt Korizmeni (otok Mljet) – otok Glavat – rt Struga (otok Lastovo) – rt Veljeg mora (otok Lastovo) – jugozapadni rt otoka Kopište – rt Velo danče (otok Korčula) – rt Proizd – jugozapadni rt otoka Vodnjak – rt Rat (otok Drvenik mali) – hrid Mulo – hrid Blitvenica – otok Purara – otok Balun – otok Mrtovac – otok Garmenjaka veli – točka na Dugom otoku s koordinatama 43°53'12"; sjeverne geografske širine i 15°10'00" istočne geografske dužine,
 - c) rt Veli rat (Dugi otok) – hrid Masarine – rt Margarina (otok Susak) – pličina Albanež – otok Grunj – hrid Sv. Ivan na pučini – pličina Mramori – otok Altiež – rt Kastanjija“.⁴³

Polazne su crte ucrtane u pomorskoj karti kao „Jadransko more“. Pomorsku kartu izdaje Hrvatski hidrografski institut.⁴⁴

Vanjska granica teritorijalnog mora je svaka točka koja udaljena najmanje 12 nautičkih milja od najbliže točke polazne crte.⁴⁵ To je dio državnog područja i vanjska granica države ka

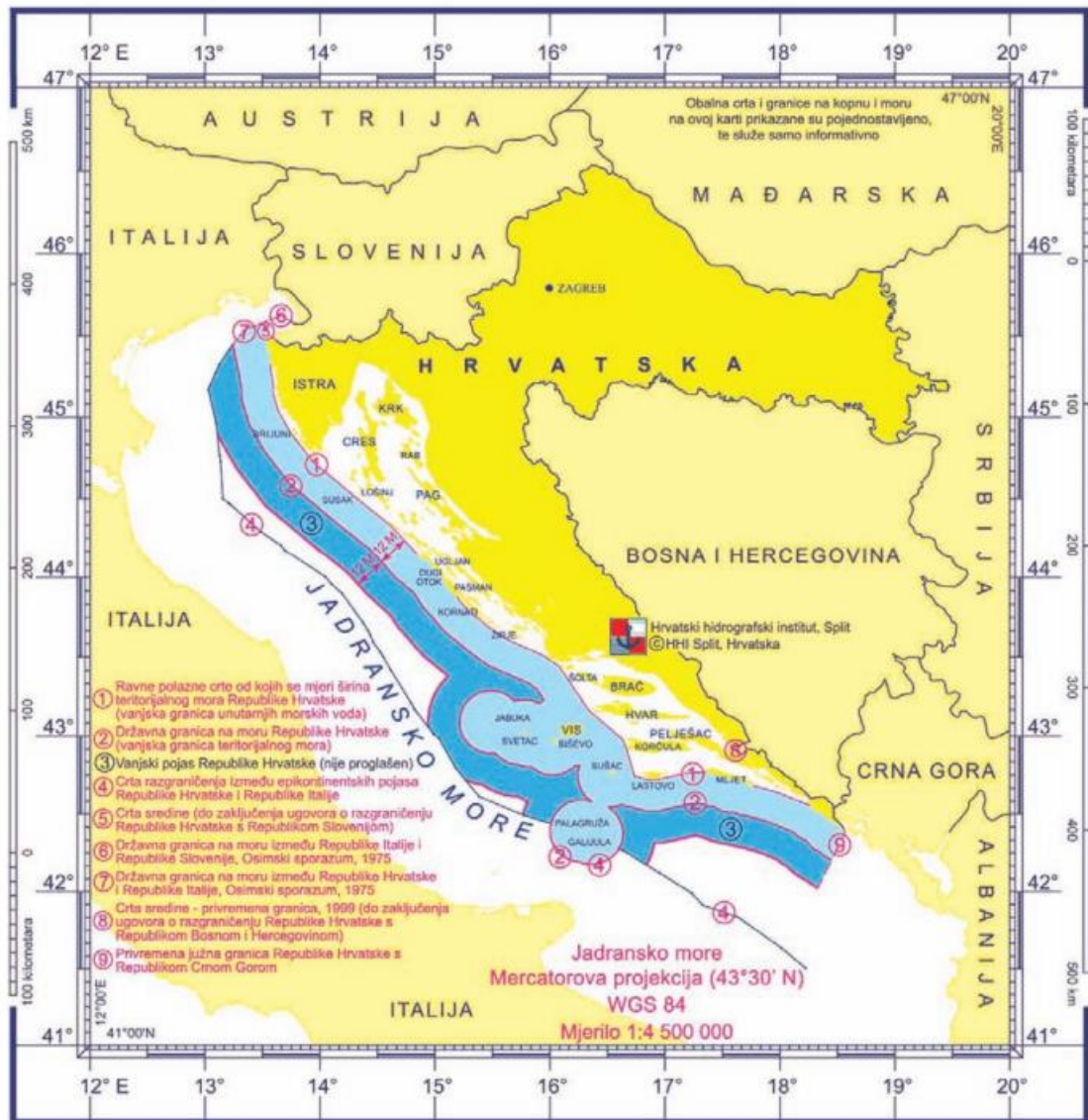
⁴¹ Vukas, B., Pomorski zakonik Republike Hrvatske i međunarodno pravo mora. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2008; 58, (1-2), str. 181-203.

⁴² Grabovac, I., Petrinović, R., Pomorski fakultet, Split, 2006.

⁴³ Pomorski zakonik, „Narodne novine“, 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19., čl. 18.

⁴⁴ Ibid

otvorenom moru odnosno pučini, a istodobno je i državna morska granica. Na točki prestanka teritorijalnog mora, prestaje također morsko obalno područje zemlje.⁴⁶ Na slici 1 prikazan je vanjski pojas Republike Hrvatske.

Slika 1. Vanjski pojas Republike Hrvatske

Izvor: Vokić Žužul, M., Filipović, V., Vanjski pojas Republike Hrvatske. *Comparative Maritime Law*, 2010; 49 (164), str. 73-99.

⁴⁵ Ibid, čl. 19.

⁴⁶ Frančula, N., Lapaine, M., Površina hrvatskoga mora. *Hrvatska revija*, 2001, 1, str. 107-111.

Republika Hrvatska ima potpun suverenitet nad svojim teritorijalnim morem, dnom mora i podzemljem, te zračnim prostorom iznad teritorijalnog mora.⁴⁷ Prema pravilima međunarodnog prava i Konvenciji UN-a o pravu mora iz 1982., „zemlja je dužna dopustiti neškodljiv prolazak stranim brodovima.

Neškodljivi prolazak plovnog objekta prema Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske podrazumijeva plovidbu teritorijalnim morem ove zemlje bez uplovljavanja u njezine luke otvorene za međunarodni promet, ili plovidbu zbog uplovljavanja u takvu luku, ili u luku u kojoj je brodogradilište u kojem će plovni objekt biti popravljen, tj. zbog isplovljenja iz nje u gospodarski pojas, uz uvjet da se ne narušava sigurnost, red i mir ove zemlje. Strani objekti neškodljive prolaska trebaju obavljati bez odgode i zaustavljanja, najkraćim putem. Stajanje i sidrenje stranog broda koji se koristi pravom neškodljivog prolaska je dopušteno samo ukoliko je prouzročeno događajima koje nalaže redovita plovidba tj. neka nezgoda na moru ili viša sila, ili zbog pružanja pomoći plovnim objektima, zrakoplovima ili ljudima koji se nalaze u nevolji.⁴⁸

Namjeru neškodljivog prolaska stranog ratnog broda, zemlja kojoj ratni brod pripada dužna je da diplomatskim putem najavi najkasnije 24 sata prije samog uplovljavanja broda u teritorijalno more Republike Hrvatske“.⁴⁹ Također i u Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske stoji da svi strani plovni objekti posjeduju pravo neškodljivog prolaska teritorijalnim morem Hrvatske.⁵⁰ Isto tako, također i u Zakoniku stoji da „o namjeri neškodljivog prolaska stranoga ratnog broda teritorijalnim morem Republike Hrvatske država kojoj taj ratni brod pripada obavijestit će diplomatskim putem ministarstvo nadležno za vanjske poslove Republike Hrvatske najkasnije 24 sata prije uplovljavanja broda u teritorijalno more Republike Hrvatske“.⁵¹

Najveći broj stranih ratnih brodova jednake državne pripadnosti koji istodobno mogu da plove teritorijalnim morem Hrvatske iznosi 3. Ratni brodovi, tankeri, nuklearni brodovi i brodovi koji transportiraju opasne/štetne tvari, tijekom plovidbe unutrašnjim morskim vodama i pri

⁴⁷ Pomorski zakonik, „Narodne novine“, 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19., čl. 6.

⁴⁸ Ibid, čl. 21.

⁴⁹ Jukić, T., Nadzor i zaštita prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru, Split, 2017.

⁵⁰ Pomorski zakonik, „Narodne novine“, 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19., čl. 20.

⁵¹ Ibid, čl. 22.

neškodljivom prolasku teritorijalnim morem Hrvatske, trebaju svoju plovidbu obavljati propisanim plovidbenim putevima za takve vrste brodova.⁵²

Takve grupe brodova su obvezne poštivati sustav odijeljenog prometa u područjima gdje su ti sustavi odijeljenog prometa ili putevi propisani. Također, treba zadovoljiti i druge propisane uvjete koji su povezani sa sigurnošću plovidbe i sprječavanjem onečišćenja morskog okoliša.

Strane podmornice čine posebnu kategoriju. Tijekom plovidbe teritorijalnim morem Hrvatske, one trebaju ploviti morską površinom i da tom prigodom izvise zastavu svoje zemlje te zastavu Hrvatske.⁵³

Strani ribarski brodovi imaju zabranu ribolova tijekom plovidbe teritorijalnim morem. Oni plovidbu moraju obavljati brzinom koja nije manja od 6 čvorova, bez stajanja i sidrenja.⁵⁴

Pomorskim zakonikom Republike Hrvatske propisana su sredstva i mjere sigurnosti pri obavljanju plovidbe unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnim morem Hrvatske. Uz to, u Pomorskom zakoniku su definirani i plovni putevi, kao i njihovo označavanje, te opći red na pomorskom dobru, načini uplovljavanja u lukama i lučko peljarenje. Hrvatskim pomorskim službama veliki izazov predstavlja nadzor, Kontrola i zaštita, kao i provedba zakona propisanog reda na relativno velikom državnom pomorskom teritoriju, naročito u uvjetima kada je more valovito i na otvorenoj državnoj granici bez označenih graničnih prijelaza.

⁵² Ibid, čl. 27.

⁵³ Ibid, čl. 28.

⁵⁴ Pomorski zakonik, „Narodne novine“, 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19., čl. 25.

5. RAZGRANIČENJE TERITORIJALNOG MORA IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE SLOVENIJE

Jedna od velikih novosti Konvencije o pravu mora jeste ustanova velikog sustava za mirno rješavanje sporova. Uključuje mogućnost arbitraže, pomirenja, te Međunarodnog suda za pravo mora.

Republika Slovenija graniči zapadno sa Republikom Hrvatskom. Ona je s Hrvatskom vodila koordinirane akcije za izlazak iz bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslaviji (SFRJ), te je do sredine 1991. bila glavni partner tijekom borbe protiv velikosrpske politike. Sa završetkom lipanjskog rata 1991. u Sloveniji, suradnja Slovenije i Hrvatske počinje bivati opterećena otvorenim pitanjima kao što su spor oko utvrđivanja granica na kopnu i moru, nuklearna elektrana "Krško", kao i dug ljubljanske banke prema štedišama iz Hrvatske.⁵⁵

U bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) nisu postojale administrativne morske granice između tadašnjih federalnih jedinica tj. republika. Morski prostori unutarnjih morskih voda, teritorijalnog mora, a jedno vrijeme i vanjskog pojasa, nisu bili republički, već savezni, odnosno zajednički (jugoslavenski). Pri osamostaljenju bivših federalnih jedinica, čim su postale subjekti međunarodnog prava, za njih je stupilo na snagu opće međunarodno pravo, a između ostalog i međunarodna pravila o dosegu vlasti određenih zemalja u morskim prostorima tj. razgraničenju.⁵⁶

5.1. Spor o razgraničenju teritorijalnog mora

Spor o granici kako na kopnu, tako i moru između Hrvatske i Slovenije je nastao 1993. Tako je Memorandumom o Piranskom zaljevu po prvi put formulirana gledišta Republike Slovenije. Naime, tada Slovenija istupa sa službenim gledištem da je ona kao međunarodnopravni subjekt nositeljica prava kojeg (prema njihovom mišljenju) imaju subjekti međunarodnoga prava. Do trenutka dok Slovenija nije postala subjektom međunarodnoga prava, ona nije mogla biti nositeljica prava, a također nije ni ostvarivala

⁵⁵ Jukić, T., nav. dj.

⁵⁶ Rudof, D., More pod vlašću Republike Hrvatske i odnosi sa susjednim državama. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2017; 44 (1), str. 67-75.

prava koja međunarodnopravni subjekti imaju, pa tako i pravo izlaza na otvoreno more. Godine 1993. Slovenija je postavila je zahtjev za cjelovitosti Savudrijske vale, (koju Slovenci nazivaju Piranski zaliv) tražeći pritome suverenitet nad cijelim morskim prostorom zaljeva ističući pri tome argumente da je u bivšoj državi ona bila ta koja je isključivo sprovodila jurisdikciju. Slovenija je postavila i zahtjev za fizičkim dodirom svoga teritorijalnog mora s otvorenim morem koji bi trebao da bude na štetu teritorijalnog mora Hrvatske.

U Memorandumu o Piranskom zaljevu iz 1993. godine Slovenija postavlja zahtjev za cjelovitost navedenog zaljeva tražeći pri tome suverenitet nad cijelim morskim prostorom ovog zaljeva kao i zahtjev za izlazom na otvoreno more. Zahtjev Republike Slovenije bazira se argumentu da je u bivšoj SFRJ isključivo Slovenija provodila jurisdikciju nad Piranskim zaljevom. U navedenom se Memorandumu navodi sljedeće: „Republika Slovenija polazi sa gledišta da je Piranski zaljev primjer *sui generis*, koji diktira isključivo uvažavanje s povijesnog naslova i drugih posebnih okolnosti i odlučno odbacuje uporabu kriterija crte sredine, koja bi u primjeru Piranskog zaljeva za Sloveniju značila nepravedno i beživotno rješenje i bila potpuno u suprotnosti s povijesnim i stvarnim stanjem u Piranskom zaljevu. Treba uzeti u obzir i činjenicu da je Slovenija izvršavala jurisdikciju i vlast u Piranskom zaljevu u bivšoj SFRJ i da je takvo stanje bilo i zatečeno pri proglašenju neovisnosti obiju država dana 25. lipnja 1991...“⁵⁷

Slovenija je također Hrvatskoj osporavala pravo da iznad njezina epikontinentalnog pojasa proglasi gospodarski ili drugi pojas. Slovenija je zahtijevala primjenu načela *uti possidetis*; „načelo međunarodnog prava na temelju kojega se unutrašnja razgraničenja između administrativnih jedinica priznaju kao međunarodne granice novih država u času stjecanja neovisnosti“.⁵⁸ Kako u spornom zaljevu nije bila ustanovljena republička granica, a u tome se obje zemlje slažu, nemoguće je primijeniti ovo načelo prema mišljenju većine. „Nemoguće je pretvoriti nešto što nikada nije postojalo u državnu granicu prvenstveno radi toga što se ne zna gdje bi se ta granica trebala protezati“.⁵⁹

⁵⁷ Zajc, M., Administrative Legacy and the River Mura Border Dispute between Slovenia and Croatia. *Sudosteuropa*, 2019; 67 (3), str. 369-392

⁵⁸ Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 1724.

⁵⁹ Turkalj, K., Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u sjevernom Jadranu (Piranski zaljev). *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2001; 51, 1-36.

Dakle, Republika Slovenija zalaže se za očuvanje cjelovitosti Savudrijske vale pod njezinim suverenitetom i jurisdikcijom i za izlaz u otvoreno more na osnovu dopuštenih kriterija međunarodnog prava i uvažavanja specifične situacije Republike Slovenije. Pri tome se tvrdi da je Slovenija obavljala jurisdikciju i vlast u Piranskom zaljevu u bivšoj Jugoslaviji, te zahtijeva uvažavanje tzv. "povijesnog naslova" i „posebnih okolnosti“, normirane međunarodnim konvencijama i potvrđene presudama međunarodnog suda u Haagu u sporovima o razgraničenju epikontinentalnih i gospodarskih pojaseva.⁶⁰

U Hrvatskoj se vjerovalo vjerodostojnosti temeljnih pravnih argumenta, a to znači da je more pripadak kopna, te samim time more ispred hrvatske obale u Savudrijskoj vali pripada Republici Hrvatskoj, a institut izlaza na otvoreno more nije poznat niti međunarodno-pravno utvrđen. I Hrvatska i Slovenija slažu se da je granica ona kakva je bila 25. lipnja 1991. (dan proglašenja neovisnosti država). To je sukladno s pravilom međunarodnoga prava, po kojemu unutarnje granice republika bivše Jugoslavije postaju međunarodne granice. Pravilo i izjave Hrvatske i Slovenije odnose se praktički samo na kopnenu granicu, budući da između republika bivše Jugoslavije morski prostori nisu bili razgraničeni jer su bili pod punom suverenosti tadašnje države. No, Slovenija traži izlaz na otvoreno more argumentirajući kako ga je imala dana 25. lipnja 1991., te da joj tako i sada pripada. Neuspjeli pokušaj rješavanja spora, bio je nacrt sporazuma koji je dogovoren između premijera ove dvije država, odnosno poznatiji kao Drnovšek-Raćan sporazum. Prema nacrtu toga sporazuma, koji je odbijen od strane Hrvatskog sabora trebao je biti uspostavljen koridor otvorenog mora u području teritorijalnog mora Hrvatske i tako Sloveniji omogućen izlaz na otvoreno more. Skupa sa teritorijalnim morem prema nacrtu toga sporazuma Hrvatska bi se odrekla oko 160 km² mora, zračnog stupa iznad i podmorja.⁶¹

Člankom 2. UN Konvencije o pravu mora određeno je da svakoj zemlji pripada pojas mora koji se nalazi ispred njezine obale. Ovom odredbom međunarodno pravo definira uvjete i osnivanja suverenosti i granice nad morskim prostorima, vezući more uz suverenost iznad kopnenog područja. Prema tome, da bi zemlja mogla da ima suverenost iznad dijela mora, ona mora da se nalazi u susjedstvu njezinog kopna, tj. mora biti njegova pertinencija. Članak 15. UN Konvencije o pravu mora regulira način tj. metodu razgraničenja.

⁶⁰ Ibid, str. 70.

⁶¹ Rudolf, D., Kordum, I., Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije. Poredbeno pomorsko pravo, 2010; 49 (164), str. 3-18.

U njima sadržano kombinirano pravilo, naročito spomenuti "sporazum stranaka", omogućuje zemljama da dođu do kompromisa. Ugovorne mogućnosti zemalja su velike te se ne trebaju vezati isključivo za povlačenje granice. Jedino ograničenje ugovorene slobode jeste nužnost poštivanja pravila, koja čine *jus cogens*. Ugovorom je moguće riješiti sva pitanja tako da se stvori takav režim na moru koji će doprinijeti ostvarivanju interesa stanovništva i pravnoj sigurnosti obje zemlje bez obzira na to gdje se granična crta nalazi.⁶²

Gledišta Republike Hrvatske jesu da se granica na moru sa Slovenijom ima povući primjenom načela ekvidistance, tj. povlačenjem crte sredine. To gledište izraženo je u Deklaraciji o stanju međudržavnih odnosa Hrvatske i Slovenije, koja je donesena 26. ožujka 1999. godine od strane Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora.⁶³

Nakon dugih i neuspješnih pregovora, Hrvatske i Slovenije, Hrvatska je predložila rješavanje spora pred Međunarodnim sudom pravde u Haagu.⁶⁴

5.2. Arbitražni postupak

Republika Slovenija je radi spora o granici 2008. godine počela usporavati pristupne pregovore Republike Hrvatske za pristup Europskoj uniji (EU). Te iste godine, u prosincu je i blokirala te pregovore. Tako je prvi put u povijesti EU bilateralni granični spor postao prepreka učlanjenja u EU. Uvjete rješavanja spora je nametala je država članica.

⁶² Turkalj, K., nav.dj.

⁶³ Deklaracija o stanju međudržavnih odnosa Republike Hrvatske i Republike Slovenije, „Narodne novine“, 32/1999.

⁶⁴ Rudolf, D., Kordum, I., nav.dj., str. 3-18.

Nepristajanje na njezine uvjete uzrokovalo je trajnost blokade. S ciljem rješavanja spora, Sporazum o arbitraži između Vlada ove dvije države je potpisan 4. studenoga 2009. u Stockholmu. No, radi određenih nedozvoljenih radnji slovenske strane, odnosno kompromitacije sporazuma, Hrvatska je u 2015. istupila iz navedenog Sporazuma o arbitraži.

5.3. Arbitražna odluka i obustava postupka

Arbitri su 29. lipnja 2016. godine donijeli odluku kojom se proglašava da je Sporazum o arbitraži i dalje na snazi. Zatim, godinu dana kasnije tj. 29. lipnja 2017. je objavljena presuda. Datom presudom bi Slovenija dobila znatno manje nego prema sporazumu Račan-Drnovšek, no ipak znatno više nego što je Hrvatska spremna da prihvati.

Arbitražni sud za određivanje granice između Hrvatske i Slovenije primijenio je načelo *uti possidetis*, koja je bila utvrđena unutarnjim pravom u republikama bivše SFRJ prije 25. lipnja 1991. godine. Kako bi donio odluku arbitražni je sud koristio katastarske podatke za utvrđivanje granice, te analizirao vršenje državnih ovlasti u spornim područjima.⁶⁵

Sudu je Piranski zaljev bio veliki izazov budući da su dvije stranke imale različite stavove u vezi njega. Tako je Hrvatska zagovarala podjelu zaljeva po kriteriju ekvidistance sredinom zaljeva, dok je s druge strane Slovenija tvrdila da je cijeli zaljev dio njenih unutarnjih voda.

Sud je utvrdio kako je Piranski zaljev na dan nezavisnosti pripadao unutarnjim vodama Jugoslavije, no nije prihvatio slovensku tvrdnju da cijeli zaljev pripada pod njen teritorij. Primijenivši načelo efektiviteta i *uti possidetis*, donesena je odluka da većina zaljeva pripadne Sloveniji, obrazloživši kako je njihova obala gusto naseljena, dok je hrvatska gotovo napuštena. Također, sud je utvrdio da mora prvo odlučiti o razgraničenju teritorijalnog mora između ove dvije zemlje, a potom može da se pristupi utvrđivanju izlaza Republike Slovenije na otvoreno more i određivanju režima korištenja morskog područja o kojemu se radi. Prema gledištu Suda, činjenice o općem smjeru obale odlučujuće su za određivanje morske granice te je stoga bilo potrebno izvršiti prilagodbe liniji ekvidistance da bi se umanjio pretjerani

⁶⁵ In the Matter of an Arbitration Under the Arbitration Agreement Between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, PCA Case No. 2012-04, Final Award, 29. 6. 2017., para. 940. Dostupno na: Permanent Court of Arbitration. Dostupno na: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172> (20.07.2023.)

uokvireni efekt proizveden karakteristikama obale. S Iz podnesaka stranaka Sud zaključuje da one žele da se cijelo područje koje se nalazi izvan teritorijalnog mora tretira kao dio otvorenog mora. Sud je također objasnio da je sporna riječ *junction* u arbitražnom sporazumu prostornog značenja te da podrazumijeva to da se dvije ili više stvari spajaju.⁶⁶

Za *junction area* režim koji je Sud odredio morao je ispuniti svoju svrhu. To je da s jedne strane jamči integritet teritorijalnog mora Republike Hrvatske, a s druge slobodu komunikacije Republike Slovenije između svog teritorija i otvorenog mora. Republici Sloveniji priznata je sloboda komuniciranja, a to uključuje „slobodu plovidbe i preleta i polaganje podmorskih kablskih cjevovoda za pijesak i ostala međunarodno zakonita korištenja mora povezana s tim slobodama. Slobode se odnose na sve brodove i zrakoplove, a ne samo one koji plove pod slovenačkom zastavom. No, sloboda ne podrazumijeva eksploataciju, istraživanje ili upravljanje prirodnim resursima unutar *junction* područja“.⁶⁷

Zahtjev Hrvatske po Međunarodnom pravu bio je da granica ide sredinom Dragonje i kanalom Svetog Odorika, prateći potom crtu sredine Savudrijske vale sve o tromeđe razgraničenja teritorijalnih voda Hrvatske, Italije i Slovenije. Zahtjev Slovenije bio je pravo na cijelu Savudrijsku valu, kao i produžetak u teritorijalno more Hrvatske, spoj sa zaštićenim ekološko-ribolovnim pojasom te ekskluzivna prava gospodarske eksploatacije i ribarstva koja proistječu iz tog prava. Sloveniji je sud dodijelio graničnu crtu po sredini Dragonje i kanala Sv.Odorika (isprekidana zelena crta), ali u Savudrijskoj vali na pola puta između zahtjeva Hrvatske (isprekidana crvena crta) i Slovenije (isprekidana plava crta). Time bi Slovenija dobila tri četvrtine zaljeva, što je prvi pravni presedan (Slika 2).

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Ibid

Slika 2. Podjela granica mora između Hrvatske i Slovenije odlukom Arbitražnog suda

Izvor: <https://www.morski.hr/kako-se-u-haagu-dijelilo-hrvatsko-more-donosimo-karte/>
(18.06.2023.)

Prema gledištu Arbitražnog suda, a u skladu s konfiguracijom terena rta Savudrija, kompromisno rješenje predstavlja pomaknuta granična linija ka jugu. Na taj način se Republici Hrvatskoj oduzima još teritorijalnog mora. S obzirom na to da crta po Međunarodnom pravu mora ne prati liniju sredine, napravljen je drugi presedan i ustupak Republici Sloveniji. Još jedan ustupak Sloveniji bio je i izravno zadiranje u hrvatske teritorijalne vode, koje se nalaze isključivo ispred hrvatske obale. Naime, riječ je o otvorenom prolazu do otvorenog mora preko tzv. "junctiona", odnosno koridora ukupne širine od 2,5 nautičke milje preko kojega bi brodovi Slovenije trebali moći da nesmetano plove.⁶⁸

Prema odluci Arbitražnog suda koja se nalazi u presudi brodovi i zrakoplovi koji će imati slobodu komunikacije tijekom boravka u području "junctiona" neće moći biti predmetom uhićenja, presretanja, skretanja, pritvaranja ili pak bilo kojeg drugoga oblika miješanja Republike Hrvatske. Republika Hrvatska će i dalje imati pravo da usvaja zakone koji se tiču nehrvatskih brodova i zrakoplova unutar područja spojnice, čime će biti na snazi prihvaćeni međunarodni standardi sukladno s UN-ovom Konvencijom o pravu mora.

⁶⁸ <https://www.morski.hr/kako-se-u-haagu-dijelilo-hrvatsko-more-donosimo-karte/> (18.06.2023.)

U izjavi koju je Vlada Hrvatske dala nakon objave arbitražne odluke ponovljeno je kako odluka Arbitražnog suda ne obvezuje Republiku Hrvatsku i da je ona neće primijeniti. U izjavi je Vlada Hrvatske ponovila poziv Sloveniji za pokretanjem dijaloga, uvjereni da dvije susjedne države moraju imati dovoljno spremnosti i motiva za rješavanje datog pitanja zajedničkim dogovorom. Istovremeno, hrvatska Vlada izrazila je očekivanje da Republika Slovenija neće poduzimati jednostrane poteze koji bi mijenjali *status quo* na zajedničkoj državnoj granici.⁶⁹

Godine 2018. Slovenija je Sudu EU podnijela tužbu protiv Hrvatske. Navedenu tužbu ona temelji na osnovu člana 259 Ugovora o funkcioniranju EU pri tome tvrdeći kako je nepoštivanje arbitražne odluke dovelo do povreda primarnog i sekundarnog prava EU.

U presudi Hrvatska/Slovenija(C-457/18) objavljenoj 31.siječnja 2020. godine, Veliko vijeće Suda Europske unije se proglasilo nenadležnim za odlučivanje o podnijetoj tužbi. Republika Slovenija tvrdi kako je Republika Hrvatska povrijedila obveze koje ima na osnovu prava EU jer nije ispunila obveze koje za nju proistječu iz Sporazuma o arbitraži sklopljenog sa Slovenijom i obveze iz arbitražne odluke donesene zbog donošenja rješenja o graničnom sporu između Hrvatske i Slovenije.⁷⁰

Sud je istaknuo kako je u datom predmetu odluku donio međunarodni sud uspostavljen na osnovu bilateralnog arbitražnog sporazuma, a čiji se predmet ne nalazi unutar područja nadležnosti EU i kojega ona nije stranka. Potom je naglasio kako Sporazum o arbitraži, kao ni arbitražna odluka nisu sastavni dijelovi prava EU.

⁶⁹ Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristupinformacijama/hrvatska-i-europska-unija/prestanak-arbitraznog-postupka-izmedju-hrvatske-i-slovenije-uzroci-iposljedice/245050> (13.07.2023.)

⁷⁰ <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-01/cp200009hr.pdf> (17.07.2023.)

6. ZAKLJUČAK

Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. i Pomorskim zakonikom Republike Hrvatske uređuje se pravni poredak uz hrvatske obale Jadrana. Također se uređuju i pravni odnosi brodova pod hrvatskom zastavom izvan prostora nad kojima Hrvatska ima suverena prava, suverenost i jurisdikciju, kao i cjelokupnu materiju pomorskog prava. Sukladno s međunarodnim gledištem, te imajući na umu najnoviju kodifikaciju izraženu u Konvenciji UN-a o pravu mora iz 1982. godine, Hrvatska je usvojila općeprihvaćeni stav o pravu suvereniteta obalne države na pojas mora uz obalu, pa se svojim Pomorskim zakonikom propisala da se suverenitet Hrvatske na moru prostire na njezine unutarnje morske vode kao i na njezino teritorijalno more i na zračni prostor iznad njih, na dno i podzemlje tih morskih prostora. U svome gospodarskom pojasu i u epikontinentalnom pojasu Hrvatska ostvaruje suverena prava i jurisdikciju radi iskorištavanja, istraživanja, zaštite, unaprjeđivanja i očuvanja prirodnih morskih bogatstava, uključujući bogatstva na morskom podzemlju i morskom dnu kao i radi obavljanja ostalih gospodarskih djelatnosti.

U graničnom sporu između Republike Hrvatske i Republike Slovenije Arbitražni sud je trebao donijeti odluku temeljenu na Međunarodnom pravu mora. Pri tome je ignorirano hrvatsko istupanje iz postupka iz 2015. godine.

Arbitražni sud za granični spor između Republike Hrvatske i Republike Slovenije je 2017. godine donio odluku da Slovenija kroz hrvatske teritorijalne vode dobije spojnicu svojih teritorijalnih voda i međunarodnog mora. Također je odlučeno da joj pripadaju tri četvrtine Savudrijske vale.

Na primjeru arbitraže u graničnom sporu između ove dvije zemlje se uviđa kako postupak arbitraže ne mora nužno završiti uspješno. U datom sporu o granici između ovih zemalja, Hrvatska ne prihvaća arbitražnu odluku donesenu nakon otkrivenog slovenskog pokušaja miješanja u sudsku nepristranost. Međutim, iz primjera arbitraže Hrvatske i Slovenije se može zaključiti da je arbitražni sporazum veoma bitan. Putem sporazuma obje stranke su imale mogućnost da propišu pravila i kriterije za određivanje njihovih granica, pravo koje su arbitari primijenili na spor i druge pojedinosti postupka. U usporedbi s postupkom pred Međunarodnim sudom, jedna od prednosti arbitražnog postupka je njegova, iako radi

moćnosti stranaka da propišu pravila postupka može dovesti do problema kao što je bilo i u hrvatsko-slovenskom sporu.

Ishod je arbitraže konačna, obvezujuća presuda. Međutim, na analiziranom hrvatsko-slovenskom primjeru primjećuje se da je nedostatak arbitraže u tome što ne postoji stvarni mehanizam kojim bi se osiguralo izvršenje presude, pa tako u konačnici njezino izvršenje ovisi ponajviše o dobroj volji stranaka koje sudjeluju u sporu.

LITERATURA

1. Barić-Punda, V., Granice Republike Hrvatske na moru. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 1998., str. 731-741.
2. Degan, V.Đ., Međunarodno pravo, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
3. Frančula, N., Lapaine, M., Površina hrvatskoga mora. Hrvatska revija, 2001, 1, str. 107-111.
4. Grabovac, I., Petrinović, R., Pomorski fakultet, Split, 2006.
5. Ivošević, B., Pomorsko pravo, Tivat, 2011.
6. Jukić, T., Nadzor i zaštita prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru, Split, 2017.
7. Krivokapić, B., Međunarodno javno pravo, Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Poslovni i pravni fakultet Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, 2017.
8. Pavišić, B., Kaznena sudbenost obalne države na stranome brodu u neškodljivome prolasku teritorijalnim morem. Comparative Maritime Law, 1993; 35 (1-4), str. 1-19.
9. Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 1724.
10. Rudolf, D., More pod vlašću Republike Hrvatske i odnosi sa susjednim državama. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2017; 44 (1), str. 67-75.
11. Rudolf, D., Kordum, I., Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije. Poredbeno pomorsko pravo, 2010; 49 (164), str. 3-18.
12. Turkalj, K., Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u sjevernom Jadranu (Piranski zaljev). Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2001; 51, 1-36.
13. Vokić Žužul, M., Filipović, V., Vanjski pojas Republike Hrvatske. Comparative Maritime Law, 2010; 49 (164), str. 73-99.

14. Vokić Žužul, M., Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja. *Comparative Maritime Law*, 2009; 48 (163), str. 85-127.
15. Vukas, B., Pomorski zakonik Republike Hrvatske i međunarodno pravo mora. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2008; 58, (1-2), str. 181-203.
16. Vukas, B., Uređenje međunarodne plovidbe po Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora. Pomorski zbornik, Rijeka, 1983.
17. Zajc, M., Administrative Legacy and the River Mura Border Dispute between Slovenia and Croatia. *Sudosteuropa*, 2019; 67 (3), str. 369-392.

Propisi:

1. Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. Prosinca 1982., „Narodne novine“, 9/2000.
2. Deklaracija o stanju međudržavnih odnosa Republike Hrvatske i Republike Slovenije, „Narodne novine“, 32/1999.
3. Pomorski zakonik, „Narodne novine“, 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19., čl. 18.
4. Konvencija o otvorenom moru, Ženeva 1958. - NN - MU br. 12/94.

Internet izvori:

1. Britannica, Law of the Sea, 2023. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/Law-of-the-Sea> (16.06.2023.)
2. <https://www.morski.hr/kako-se-u-haagu-dijelilo-hrvatsko-more-donosimo-karte/> (18.06.2023.)
3. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (05.07.2023.)
4. In the Matter of an Arbitration Under the Arbitration Agreement Between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, PCA Case No. 2012-04, Final Award, 29. 6. 2017., para. 940. Dostupno na: Permanent Court of Arbitration. Dostupno na: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172> (20.07.2023.)
5. International Maritime Organization, United Nations Convention on the Law of the Sea. Dostupno na: <https://www.imo.org/en/ourwork/legal/pages/unitednationsconventiononthelawofthesea.aspx#:~:text=The%20United%20Nations%20Convention%20on,the%20oceans%20and%20their%20resources.> (03.07.2023.)
6. Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristupinformacijama/hrvatska-i-europska-unija/prestanak-arbitraznog-postupka-izmedju-hrvatske-i-slovenije-uzroci-iposljedice/245050> (13.07.2023.)
7. United Nations, Diplomatic Conferences: United Nations Conference on the Law of the Sea, 1958. Dostupno na: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1958_los/ (02.07.2023.)
8. United Nations, Diplomatic Conferences: United Nations Conference on the Law of the Sea, 1973-1982. Dostupno na: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/ (03.07.2023.)
9. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-01/cp200009hr.pdf> (17.07.2023.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Vanjski pojas Republike Hrvatske	21
Slika 2. Podjela granica mora između Hrvatske i Slovenije odlukom Arbitražnog suda	30